

Technologie en arbeidsmarkt: Hoe Nederland de vruchten van de deeleconomie kan plukken.

Position Paper van Floyd Sijmons (Directeur Helping Nederland) voor het rondetafelgesprek over 'Technologie en Arbeidsmarkt' van de Commissie Sociale Zaken en Werkgelegenheid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, op 7 september 2015

Abstract: Nederland heeft de afgelopen decennia grote veranderingen op de arbeidsmarkt doorgemaakt. Twintig jaar geleden was de vaste baan nog de norm, en werkte slechts een enkeling van los contract naar los contract. Dit is anno 2015 flink veranderd: de Flex is niet meer uit de arbeidsmarkt weg te denken. De wetgeving omtrent de Flex blijft echter suboptimaal. Door jarenlang de ouderwetse vaste baan als heilig te beschouwen ontstond er een enorme nadruk op het beschermen van vaste contracten, maar was er te weinig aandacht voor andere werkvormen. Op dit moment staan we aan het begin van een nieuwe verandering: de opkomst van de deeleconomie. Om hiervan de vruchten te kunnen plukken, is het zaak niet de fouten uit het verleden te herhalen. Hiertoe moet proactief beleid gevoerd worden, waarbij niet de arbeidsmarkt van het verleden als wegwijzer dient, maar de arbeidsmarkt van de toekomst. Als men deze stap durft te zetten, ligt er grote winst in het verschiet. Zo kan de deeleconomie een grote rol spelen in het oplossen van de werkloosheid. Ook kan zij de aansluiting met de arbeidsmarkt voor doelgroepen die deze lastig kunnen vinden aanzienlijk verbeteren. In dit proces ligt ook de kans om een sociaal stelsel te scheppen dat bij de moderne arbeidsmarkt past. Naast kansen voor de arbeidsmarkt biedt de deeleconomie ook andere voordelen. Zo is zij inherent duurzaam - hoe meer men deelt, hoe efficiënter men met de beschikbare goederen omgaat. Tenslotte zal het omarmen van de deeleconomie ervoor zorgen dat een groot deel van de zwarte economie in de toekomst wit zal worden, zodat de fiscus er wel grip op heeft.

De basis van de deeleconomie is eeuwenoud, en oersimpel: je buurman bezit iets waarvan jij graag gebruik wil maken. Dit “iets” kan van alles zijn: een huis, een paard, een ei, of een vaardigheid. In ruil voor het gebruik van zijn “goed” lever jij een tegenprestatie, of betaal je met geld, zodat je buurman op een later moment zelf toegang heeft tot iets wat hij nodig heeft. Dit eeuwenoude concept is door de digitalisering echter flink veranderd. Waar je buurman vroeger fysiek bij je in de buurt diende te zijn, hoef je hem tegenwoordig slechts digitaal te ontmoeten. Zo kunnen veel meer diensten dan voorheen uitgewisseld worden. Dat dit concept gretige aftrek vindt, blijkt uit de enorme populariteit van Uber, AirBNB en Helpling, mijn eigen bedrijf.

De deeleconomie is echter niet enkel een eeuwenoud concept, maar ook een concept dat naadloos aansluit bij de Millennial - de jongvolwassen van nu. Dit heeft volgens onderzoek van de Amerikaanse wetenschappers Strauss en Howe twee redenen: door herdefiniëring van het begrip van rijkdom, en door een lust naar flexibiliteit. Waar vroeger rijkdom werd gedefinieerd in termen van bezit (ik heb een prachtige auto), staat nu het hebben van toegang centraal (ik kan in een prachtige auto rijden wanneer ik het wil). De lust naar flexibiliteit uit zich in een andere opstelling ten opzichte van werk en omgeving. Voor de Millennial staat niet geld, maar juist (samen)leven centraal. Daar past de deeleconomie perfect bij: ieder gebruikt zijn talenten om te kunnen werken voor de mensen om hem heen, en zij doen het omgekeerde. Tevens komt er een nieuw arbeidspatroon tot stand: je werkt wanneer je wilt, voor zoveel uren als je zelf noodzakelijk acht. Zo leeft de moderne jongvolwassene, in tegenstelling tot zijn ouders, niet om te werken, maar werkt hij om te leven.

Alle bedrijven in de deeleconomie werken op grofweg dezelfde manier. Voor een kleine vergoeding brengen zij individuele aanbieders van bepaalde diensten of goederen direct in contact met individuele consumenten. De grote kracht van deeleconomiebedrijven rust in het feit dat zij het bemiddelingsproces dat vroeger dagen kon duren - consument en aanbieder moesten elkaar immers eerst vinden - binnen enkele minuten kunnen laten plaatsvinden. Om het voorbeeld van mijn eigen bedrijf te gebruiken: zodra een schoonmaker eenmaal door onze grondige screening is gekomen, kan hij binnen tien minuten een klus vinden. Na afronding van deze klus kan hij indien hij dat wil, gelijk door - de volgende match is immers zo gemaakt.

De deeleconomie is dus een eeuwenoud concept, in een gloednieuwe, razendsnelle digitale jas. Zij is echter niet meer uit de samenleving weg te denken: zij is immers een product van de huidige tijdsgeschiedenis. Daarom zal zij ook de toekomst van Nederland tekenen. Het is aan u, volksvertegenwoordigers, om de voorwaarden vorm te geven waarop zij dit zo goed mogelijk kan doen. Onder de juiste voorwaarden kan de deeleconomie helpen met het verbeteren van verscheidene maatschappelijke thema's, die hierna uiteen worden gezet:

- Aanpakken werkloosheid
- Verbeteren aansluiting arbeidsmarkt voor doelgroepen die het daarmee problemen ondervinden
- Mogelijkheden creëren voor het vernieuwen en verbeteren van het sociale stelsel
- Bevorderen duurzaamheid
- Zwartwerken uitbannen

Ik zal elk van deze problemen benaderen vanuit mijn eigen oogpunt, dat van Helpling. Ik ben er echter van overtuigd dat mijn bevindingen gelden voor de gehele deeleconomie.

Aanpakken werkloosheid

Nederland kent op dit moment een flinke werkloosheid: meer dan 600.000 mensen zijn op zoek naar een baan, maar kunnen deze niet vinden. De deeleconomie kan hier echter uitkomst in bieden: hierin is de vraag naar arbeid groot. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat 89% van de mensen die via Helpling een schoonmaker inhuren, voorheen nooit een schoonmaker hadden: zo creëert de deeleconomie banen. Hierin kunnen "nieuwe" werklozen snel weer aan het werk - zonder dat er elders banen dienen te verdwijnen. In het geval van Helpling kan een werkloos geworden thuiszorger of schoonmaker, na screening, gelijk weer aan de slag in de schoonmaaksector. Om dit proces nog verder te verbeteren, zouden ook overheidsinstellingen de deur richting de deeleconomie moeten openzetten. Zo zou het UWV werklozen kunnen doorverwijzen naar Helpling. Dit doet zij op dit moment echter niet, met goede reden: zij wordt door Den Haag afgerekend op afgesloten 'arbeidscontracten'. Als deeleconomisch platform leveren wij die niet: de schoonmaker heeft namelijk een arbeidsrelatie met de klant, en niet met ons. Bij het Persoonsgebonden Budget en de Thuiszorg spelen dezelfde problemen: door het ontbreken van een traditioneel contract mogen overheidsinstellingen niet met ons samenwerken. De voorliefde voor het traditionele contract stoelt op het idee dat goede arbeidsvoorwaarden enkel binnen dit contract kunnen bestaan. Dit idee is echter volstrekt achterhaald. Zo werkt een schoonmaker via Helpling voor een premium t.o.v. de vaste arbeidsrelatie. Hierdoor kan hij - net als een ZZP'er - zelf secundaire arbeidsvoorwaarden als pensioen en arbeidsongeschiktheidsbescherming inkopen. De fixatie met het traditionele contract plaatst verscheidene deeleconomiebedrijven in een lastig parket: wij kunnen en willen een grote rol spelen in het aanpakken van de werkloosheid, maar mogen dit niet. Dat is jammer, want zo blijft een deel van het banenpotentieel van de deeleconomie onbenut. Om dit te veranderen moet de overheid verder leren kijken dan het traditionele arbeidscontract, en hiernaast ook moderne arbeidsrelaties op waarde leren schatten.

Verbeteren aansluiting arbeidsmarkt voor doelgroepen die daarmee problemen ondervinden

Naast werkloosheid, kent de Nederlandse arbeidsmarkt een tweede probleem: vele mensen die parttime werken, zouden dit graag voor meer uur in de week doen, maar kunnen geen werk vinden. Dit geldt vooral voor mensen aan de onderkant van de samenleving en voor jongeren. Uit onderzoek van Divosa, de vereniging van directeuren van sociale diensten, blijkt bijvoorbeeld dat de meerderheid van de bijstandsgerechtigden die een deel van hun inkomen verdienen met een parttime baan, meer willen werken. Zij hebben echter grote problemen met het vinden van dit werk. Dit is spijtig, aangezien ze door parttime te werken hun kansen om uit de bijstand te geraken aanzienlijk vergroten - 40% van de bijstandontvangers slaagde er in 2013 en 2014 in om uit de bijstand te komen. Daarnaast besparen ze met werken de schatkist zo'n € 350 miljoen per jaar. Het zijn echter niet alleen de bijstandsgerechtigden die het lastig vinden om naast een parttime baan ook elders werkzaamheden te vinden. Ook andere - veelal lager opgeleide - parttimers en jongeren ondervinden dezelfde problemen. Deze doelgroepen, die het duidelijk moeilijk hebben in de huidige arbeidsmarkt, zouden zeer geholpen kunnen worden door op de kansen in de deeleconomie gewezen te worden. Zo zouden zij bijvoorbeeld (na keuring) snel aan de slag kunnen als schoonmaker, of op een andere plek waar vraag naar werk is. Bovendien kan men zelf zijn eigen uren bepalen. Daarnaast kan een baan in de deeleconomie een springplank zijn naar een fulltime regulier contract, daar de vaardigheden die men opdoet in een deeleconomiebaan goed inzetbaar zijn in volgende banen. Het is daarom zowel voor de overheid, als voor de burger, goed als de overheid sociale instanties aanraadt mensen ook over de mogelijkheden in de deeleconomie te informeren.

Mogelijkheden creëren voor het vernieuwen en verbeteren van het sociale stelsel

De vormgeving van ons sociale stelsel en onze secundaire arbeidsvoorwaarden dateert uit de jaren '60. Een van de grondgedachtes bij het ontwerp van het toenmalige stelsel was dat werknemers in principe hun hele leven bij dezelfde werkgever in dienst zouden zijn. Dit klopt al lange tijd niet meer voor het grootste deel van de arbeidsmarkt. Voor "moderne" arbeidsvormen, zoals flexwerken, ZZP-schap of werken in de deeleconomie past het stelsel zelfs totaal niet. Daardoor maken een miljoen arbeiders¹ geen kans op de voorzieningen in het oude stelsel. De optie die voor hen overblijft, is particulier inkopen van secundaire arbeidsvoorwaarden zoals arbeidsongeschiktheidsverzekering, pensioen en nabestaandenregelingen. Hoewel deze producten in de basis redelijk zijn vormgegeven, missen zij toch een aantal voordelen van de "oude" garde. Zo mist men bijvoorbeeld de schaalvoordelen van collectiviteit, kan men veelal geen pensioen opbouwen in de tweede pijler en is er geen sprake van maatwerk en inspraak. Men had de kans tot hervorming al in een eerder jaar kunnen aanpakken, maar dat is tot op heden niet gebeurd. Met de opkomst van de deeleconomie ligt de kans om het sociale stelsel aan te passen aan de huidige arbeidsmarkt opnieuw voor het grijpen. Het zou spijtig zijn als deze kans gemist wordt.

Bevorderen duurzaamheid

De kern van de deeleconomie is het delen en efficiënt gebruiken van goederen of diensten, die voorheen slechts aan één persoon toebehoorden. Hierdoor is het gros van de deeleconomie inherent duurzaam: in plaats van meerdere goederen, dient er nu nog maar één geproduceerd te worden. Nederland neemt in vele aspecten van het duurzaamheidsdossier een voortrekkersrol in. Het zou een groot goed zijn als ons land dit ook zou doen in de duurzame deeleconomie - bijvoorbeeld door het toekennen van belastingvoordeel.

Zwartwerken uitbannen

Van de banen in de deeleconomie bestond een groot deel in het verleden voornamelijk slechts als zwart werken. Zo blijkt uit onderzoek² dat door Commissie Kalsbeek voor de regering is uitgevoerd dat de schoonmakersector vóór Helping voor ruim 75% uit zwart werken bestond. Dit had voor zowel regering als werknemer grote nadelen. De regering werd door de grote zwarte sector tweemaal geraakt. Ten eerste werd er geen belasting afgedragen over het zwarte werk. Ten tweede groeide door de aanzienlijke hoeveelheid zwart werken het aanbod van echte banen aan de onderkant van de arbeidsmarkt ook langzaam. Voor de werkgever is het immers goedkoper om een klus zwart aan te bieden, zonder enige vorm van bescherming, dan om je werknemers te geven waar zij recht op hebben. Voor de werknemer waren de nadelen nog groter. Ten eerste is uitbuiting in de zwarte sector uiterst gemakkelijk. Ten tweede is het uiterst lastig om eruit weg te groeien: je opgedane ervaring bestaat officieel niet, en je hebt - op papier - een periode van je leven niets gedaan. De bedrijven die in de deeleconomie werken, openen voor deze werknemers de deur om van zwart werk, naar een échte baan te gaan. Zo helpen zij bovendien de overheid. Het zou daarom goed zijn, als de overheid in de sectoren waar zwart werken voorheen prevaleerde, niet in haar oude verbods-en-controle reflex schiet, maar juist de innovatie stimuleert.

---

¹ Uitgaande van CBS-cijfers met daar 1.9 miljoen flexwerkers, en 1.4 miljoen ZZP-ers

<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/publicaties/arbeidsmarkt-vogelvlucht/kortetermijn-ontw/vv-positie-werkkring-arbeidsduur-art.htm>

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/03/28/de-markt-voor-dienstverlening-aan-huis>